

Charles De Gaulle (1890 – 1970)

Francouzská zahraniční politika v De Gaullově éře

Střet o podobu Evropy a
Atlantické aliance

Další prohloubení francouzsko-německé spolupráce

- Už na prvních setkáních dal De Gaulle Adenauerovi najevo možnou ochotu Francie podpořit případné německé znovusjednocení.
- Berlínská krize v roce 1959 vede k dalšímu prohloubení vzájemného porozumění a vztahů mezi oběma státy.
- Na tiskové konferenci 25. března 1959 vydal De Gaulle několik, pro Německo důležitých prohlášení.
  - A) Odmítnutí plánů na odevzdání Západního Berlína;
  - B) Podpora sjednocení Německa s východními hranicemi na řekách Odře a Nisa;
  - C) Ve svém projevu De Gaulle evokuje obraz Evropy sahající od „Atlantiku až po Ural“.
- V prosinci roku 1959 shoda Francie a Německa Na společném postoji vůči sovětským požadavkům.
  - 1) Pokračující přítomnost západních jednotek v Berlíně;
  - 2) Odmítnutí změny statutu Západního Berlína;
  - 3) Odmítání uznat NDR;
- Francouzská podpora Německu v otázce Západního Berlína a NDR utužuje spolupráci obou zemí a pomáhá De Gaullovi zajistit si německou spolupráci a ochotu k ústupkům v otázkách evropské integrace.

De Gaulle a evropská integrace

- De Gaulle dlouhodobě odmítá supranacionální koncepci Jeana Monneta a dalších „otců-zakladatelů“ Evropských společenství.
- V De Gaullově vizi má evropský integrační proces směřovat k „Evropě států, neboli Evropě vlastí.“
- Jde mu o integraci v podobě sdružení suverénních zemí spolupracujících v konsensuálních oblastech na základě mezivládního principu.
- Klíčová je pro De Gaulla základní nedotknutelnost a nedělitelnost suverenity země.
- Pokud jde o již existující společenství, De Gaulle se nebrání tomu, aby Francie profitovala z členství v těchto institucích, nicméně odmítá aspirace orgánů těchto společenství spravovat oblasti spadající do sféry „vysoké politiky“.
- Celkově De Gaullova politika vůči evropské integraci upřednostňuje ideologické, bezpečnostní a geopolitické priority Francie. Až za nimi se nacházejí zájmy ekonomické.

Role Francie při zavedení společné zemědělské politiky ES

- Francie sehrála při jejím zavedení klíčovou roli.
- Klíčovými prvky francouzské politiky bylo předcházející prohloubení spolupráce s Německem v jiných oblastech a ochota Francie zrychlit proces budování společného trhu.
- Pro Francii je na druhou stranu mimořádně důležité vytvoření společné zemědělské politiky a společného zemědělského trhu.
- V první fázi jednání, které se zaměřily na dosažení shody o principech společné zemědělské politiky Francie úspěšně spolupracuje s Komisí (obdobné zájmy).
- Ve druhé fázi jde o prosazení principů do praxe, čemuž se nejvíce brání Německo. Při těchto jednáních Francie těží ze své spolupráce s Německem v jiných oblastech a v případě neúspěchu jednání hrozí použít svého práva veta, vůči přechodu do 2. fáze budování společného trhu (viz dopis De Gaulla z prosince 1961).
- Klíčová jednání, která z francouzské strany vedl ministr zemědělství Pisani proběhla v prosinci 1961 až v lednu 1962 a skončila jednoznačným francouzským úspěchem.
- Došlo ke zřízení společné zemědělské politiky (CAP) založené na principech náležitosti CAP ke společnému trhu, preferenci Společenství (přednostní spotřebu výrobků v rámci společného trhu před dováženými produkty) a na principu určení zásad finanční solidarity. Hlavním nástrojem uzavření hranic se stal systém variabilních přírážek a vývozních refundací.
- Došlo k vytvoření Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu jako hlavního finančního nástroje zemědělské politiky.

Snaha Francie o politickou reorganizaci západní Evropy

- V červenci 1960 došel De Gaulle k závěru, že nastal vhodný čas pro realizaci jeho plánu politické reorganizace západní Evropy (a následného nového uspořádání Atlantického společenství).
- Na setkání s Adenauerem v Rambouillet mu předložil plán užší mezivládní spolupráce v oblasti politické, kulturní, ekonomické a vojenské.
- Cílem je současně vytvořit nové instituce pro integraci západní Evropy na základě mezivládních principů spolupráce a současně omezit stávající pravomoci supranacionálních evropských institucí.
- Po kritické reakci v ostatních členských zemích ES změnil De Gaulle na čas svou taktiku.
- Na summitu v Paříži v únoru 1961 je předložen francouzský plán reformy evropských společenství, který je podpořen Německem (společná francouzsko-německá pozice). Ochota ostatních členů ES k jednání (vyjádřena v Paříži i v červenci 1961 na summitu Bonnu)
- Výsledkem je vytvoření komise pod vedením De Gaullova blízkého spolupracovníka Christiana Foucheta, která se má zabývat vypracováním způsobu možné transformace Římských smluv.

Fouchetův plán

- 1. Fouchetův plán byl přestaven 29. listopadu 1961. Předpokládal konstrukci „unie států“ pracující na principu mezinárodní konference, v níž by se rozhodovalo jednomyslně. Institucionální rámce měla tvořit Rada států složená z ministrů členských zemí, sekretariát se sídlem v Paříži, mezivládní výbory a Shromáždění delegátů.
- Jednání, během kterých dal De Gaulle francouzským vyjednavacům volnou ruku pokračovala (došlo k zahrnutí otázek obrany), ale francouzští vyjednaváci na oplátku souhlasili se zřízením funkce nezávislého Generálního sekretáře, zmínkou o dominantní roli NATO a Atlantické aliance v obranných otázkách a zavedením některých supranacionálních prvků.
- Zde došlo k nedorozumění mezi De Gaullem a ministerstvem zahraničí, neboť takový kompromis byl pro něj nepřijatelný.
- De Gaulle na počátku roku 1962 přímo zasáhl a předložil plán bez téměř jakýchkoliv předtím dohodnutých francouzských ústupků.
- V reakci na velmi odmítavý postoj ostatních států ES došlo z Fouchetovy iniciativy k přerušení jednání a De Gaulle se situaci pokusil napravit na jednáních s Německem a Itálií určitými francouzskými ústupky.
- De Gaulle získal pro navrhovaný kompromis podporu Německa, Itálie a Lucemburska, avšak Nizozemí a Belgie (s podporou VB), které mu nyní absolutně nedůvěřovaly odmítly o plánu dále jednat.
- Za této situace De Gaulle ukončil jednání a obrátil pozornost k dalšímu prohloubení spolupráce s Německem.

Francouzsko-německá smlouva (1963)

- ✚ V situaci kdy se Fouchetův plán ukázal být v ES neprůchodným, De Gaulle se soustředil na vytvoření bilaterální aliance s Německem (cílem je ve spolupráci s Německem získat dominanci v kontinentální západní Evropě a současně udržet „kontrolu“ nad Německem).
- ✚ K podpisu Francouzsko-německé smlouvy došlo 22. ledna 1963.
- ✚ Podpis smlouvy byl mnohými považován za vytvoření skutečné aliance mezi oběma zeměmi....Francie a Německo se zavazovaly konzultovat všechny důležité zahraničně-politické otázky ve snaze dojít ke shodnému rozhodnutí.
- ✚ K nelibosti De Gaulla však Německo možnost spojení s Francií nechápe jako náhradu bezpečnostních garancí ze strany USA. Smlouva je v Německu ratifikována, avšak jen po přidání preambule, která hovoří o spojení Evropy a USA a významu NATO.
- ✚ Za této situace Francie do značné míry opustila svou původní představu použít Německo ve své studenovělečné strategii a Francouzsko-německá smlouva tak v mnoha ohledech zůstala nenaplněna (s výjimkou některých oblastí typu kulturní spolupráce, studentských výměn, apod..).

De Gaulle a prohlubující se střet mezi Francií a USA

- ❑ Krátce po svém nástupu se De Gaulle pokusil získat nejvyšší představitele USA a Velké Británie pro myšlenku vytvoření triumvirátu spravujícího jaderné zbraně a přijímajícího společná rozhodnutí v otázkách týkajících se globální bezpečnosti.
- ❑ Na odmítnutí svého návrhu reaguje vynětím francouzské středomořské flotily z pod velení NATO.
- ❑ Poté, co francouzské plány na reorganizaci evropského politického a bezpečnostního prostoru v podobě Fouchetova plánu skončily neúspěchem, De Gaulle se musí vypořádat s americkými záměry podobného ražení (vycházejícími z tzv. Achesonovy zprávy). USA totiž počátkem 60. let usilují o prohloubení spolupráce mezi Evropou a USA při zachování amerického vůdčího postavení.
- ❑ Počáteční rezervovaný postoj se v průběhu roku 1962 mění na negativní. De Gaulle se domnívá, že plán USA má zabránit snahám o evropskou autonomii v politicko-bezpečnostní oblasti.
- ❑ Francie odmítá Kennedyho plán na vytvoření multinárodních jaderných sil a se stále větším podezřením hodnotí britské snahu o vstup do EHS.
- ❑ De Gaullovo „**dvojí ne**“ (14. ledna 1963) = francouzský prezident odmítl americkou nabídku na dodávky střel Polaris a současně vetoval britský vstup do EHS.

De Gaullova nová strategie zahraniční politiky

- De Gaullova nová strategie, kterou Francie sleduje od roku 1963 založenou na zvýšení francouzské schopnosti samostatného a na ostatních státech nezávislého jednání.
- Mezi její hlavní cíle patřilo:
  - 1) Rozvoj francouzských velmocenských kapacit.
  - 2) Odpoutání se od struktur omezujících francouzskou schopnost samostatného jednání.
  - 3) Détente/Entente se SSSR a jeho satelity.
  - 4) Zachování úzkých vazeb mezi Francií a jejími bývalými koloniemi.
  - 5) Nezávislá politika Francie ve Třetím světě.

Budování Force de Frappe

- Na základě rozhodnutí vlád IV. republiky se 13. února 1960 uskutečnil na Sahaře první francouzský jaderný test.
- Ve stejném roce je přijatý první z tzv. programovacích zákonů, které přidělily budování nezávislých jaderných sil absolutní rozpočtovou prioritu.
- Přijetí tohoto zákona vedlo k zásadnímu politickému střetu mezi De Gaullem a jeho politickými odpůrci. De Gaulle nakonec triumfoval a získanou iniciativu si dokázal podržet i v dalších střezech o nové směřování francouzské bezpečnostní politiky.
- V dalších letech pak pokračuje budování francouzského jaderného arsenálu, na rozdíl od IV. republiky je kladen mnohem větší důraz i třetí typ jaderných nosičů – balistické střely.
- Budování samostatných francouzských jaderných sil je v tomto období mimořádně nákladné (ještě v roce 1969 představovaly výdaje na jaderné zbraně 17,9 % celkových vládních výdajů na obranu). Budování jaderného deterrentu Francii nicméně umožnilo (společně s demontáží koloniálního impéria a ukončením války v Alžírsku) výrazně redukovat početní stavy francouzských ozbrojených sil (z 756 tisíc mužů v roce 1960 na 325 tisíc mužů v roce 1969).
- Snaha vybudovat strategickou triádu (dokončena a uvedena do operačního stavu v roce 1971, tedy po De Gaullově smrti v roce).
- Získání „jaderné nezávislosti“ využil De Gaulle v polovině 60. let k vystoupení Francie z vojenských struktur NATO.
- Postupně je vytvořena francouzská jaderná doktrína, jejíž hlavní charakteristiky byly kodifikovány počátkem 70. let v rámci Bílé knihy (1972).

Cesta k francouzskému vystoupení z integrované vojenské struktury NATO

- V roce 1959 Francie stáhla svou flotilu ve Středozemním moři z jednotného integrovaného velení NATO.
- Ve stejném roce (1959) France s definitivní platností odmítla rozmístění amerických strategických jaderných zbraní na svém území.
- V roce 1963 byla z integrovaného velení NATO vyjmuta i francouzská Atlantická flotila (USA dostaly informaci krátce před Kennedyho návštěvou Evropy).
- V letech 1963-1964 následovalo stažení všech příslušných francouzských námořních důstojníků z funkcí v rámci integrovaného velení NATO
- V roce 1963 Francie vetovala přijetí doktríny Pružné odpovědi (Flexible Response) za oficiální doktrínu NATO a na podzim 1965 se francouzské jednotky neúčastnily vojenského cvičení NATO (Fallex 66).
- Vládní nařízení ze srpna 1965 obsahovalo změnu struktury velení francouzských leteckých sil, která připravovala podmínky pro převedení všech francouzských leteckých sil pod výlučnou kontrolu Paříže.
- Na konci roku 1965 neposkytla Francie velení NATO informace o svých ozbrojených silách potřebné pro dlouhodobé vojenské plánování.

Francouzské vystoupení z integrovaného vojenského velení NATO

- Plány na vystoupení začaly být za nejvyššího možného utajení připravovány na konci května nebo na začátku června 1965.
- Utajení bylo tak rozsáhlé, že ještě ani po De Gaullově konferenci z 21. února 1965 nebyl zbytek vlády o skutečných plánech informován.
- 3 stádia oznámení francouzského rozhodnutí:
  - 1) Na tiskové konferenci z 21. února 1966 De Gaulle nehovoří o specifických rozhodnutích, ale soustřeďuje se na ospravedlnění budoucí francouzské politiky.
  - 2) Memoranda napsaná samotným De Guallem a ve dnech 7-11. března 1966 rozeslaná hlavním politickým představitelům USA, VB, SRN a Itálie (uvádějí, jaké důsledky budou mít francouzská rozhodnutí na vztahy s NATO, ale současně signalizují ochotu pokračovat ve vzájemné spolupráci koordinaci, ovšem na výrazně odlišných základech než v minulosti).
  - 3) Memorandum s přesnými instrukcemi zasláné ostatním členům NATO 29. března 1966.
- De Gaullova politika vůči NATO a USA si v tomto období získala podporu také u části příslušníků negaullistických intelektuálních a politický elit a vysloužila si široký souhlas ze strany veřejnosti.
- I po vystoupení Francie z integrovaných vojenských struktur zůstává francouzský sbor na území Německa (na základě mezivládní dohody obou zemí).
- Problematika další koordinace mezi ozbrojenými silami Francie a NATO je řešena na základě podmínek výhodných pro Francii prostřednictvím dohody *Ailleret-Lemnitzer* (1967).

Vztah Francie a SSSR během De Gaullovy éry

- ❑ Cílem De Gaulla je od počátku zlepšit francouzsko-sovětské vztahy.
- ❑ De Gaulle nepodceňuje sovětské nebezpečí (Berlínská krize, Kubánská krize), avšak za hlavního protivníka Západu nepovažuje komunistickou ideologii, ale tradiční ruský expanzionismus.
- ❑ Věřící v možnost détente a koexistence se SSSR a někdy v budoucnu i v možnost obnovení někdejšího francouzsko-ruského spojenectví. Je také přesvědčen o podobných zájmech Francie a SSSR v otázce možného obnovení „německé hrozby“.
- ❑ Z francouzské strany představoval první signál ke zlepšení vzájemných vztahů pozvání Chruščova na návštěvu do Moskvy, k níž došlo v roce 1960.
- ❑ Zásadní význam je sblížení obu velmocí přikládán De Gaullem od konce roku 1963, kdy došlo k celkovému přehodnocení francouzské strategie. Obnovení francouzsko-sovětského přátelství se má stát základem nové evropské mocenské rovnováhy.
- ❑ V roce 1964 došlo k podpisu francouzsko-sovětské smlouvy o vzájemném obchodu. V následujících letech došlo k řadě setkání a státních návštěv nejvyšších představitelů obou zemí.
- ❑ V čase, kdy Francie vystupovala z integrovaného velení NATO, uskutečnil De Gaulle v červnu 1966 státní návštěvu v Moskvě. V projevu z 21. června 1966 hovoří o plánu na vytvoření nového evropského řádu garantovaného Francií a SSSR. Je dosaženo neformální dohody v duchu Francouzsko-německé smlouvy z roku 1963 o vzájemných konzultacích při řešení významných evropských a mezinárodních otázek.
- ❑ Došlo ke zřízení „horké linky“ mezi Paříží a Moskvou.
- ❑ Francie ale současně zůstává vůči SSSR ve střehu a ačkoliv to nikde není řečeno nahlas, cílem francouzských jaderných zbraní zůstávají sovětské cíle.

Francie a Evropská společenství po roce 1963

- ❑ Cílem francouzské zahraniční politiky je zabránit další supranacionalizaci ES, což v tomto období především znamená zabránit přechodu k hlasování kvalifikovanou většinou (na místo dosavadní jednomyslnosti) při vytváření společného trhu (mělo k tomu dojít od 1. ledna 1966).
- ❑ Francie využila sporu o financování zemědělské politiky (neúspěšné jednání o tzv. Hallsteinově balíku) k dosažení svého cíle.
- ❑ Couve de Murville De Gaullovi navrhl, aby Francie stáhla své zástupce z Rady a všech důležitých výborů („politika prázdných křesel“), čím došlo k zablokování Rady, jež nemůže přijímat novou legislativu.
- ❑ Ostatní země nechtějí ustoupit a doufají, že by se francouzský postoj mohl změnit po případné porážce De Gaulla v prezidentských volbách.
- ❑ Úspěch De Gaulla tyto naděje zmařil a tak se nakonec všechny strany dohodnou na jednání v Lucemburku (28.-29. leden 1966) na řešení – tzv. „Lucemburský kompromis“.
- ❑ Výsledek jednání představoval pro Francii do značné míry vítězství, neboť ačkoliv byl zachován text Římských smluv a Společenství vstoupilo do třetí fáze budování společného trhu s principem většinového hlasování, zůstala členským zemím zachována možnost uplatnit při hlasování v radě faktické veto (v případě, že se členská země odvolá na ohrožení svých důležitých národních zájmů, jež ovšem nejsou definovány).
- ❑ Současně došlo v Lucemburku k vypracování dokumentu s názvem Prohlášení o vztazích mezi Radou a Komisí, který oslabil postavení Komise ve prospěch mezivládní Rady, neboť Komisi znemožnil reálně uplatňovat její právo legislativní iniciativy.
- ❑ V roce 1967 De Gaulle podruhé vetoval vstup Velké Británie do ES.